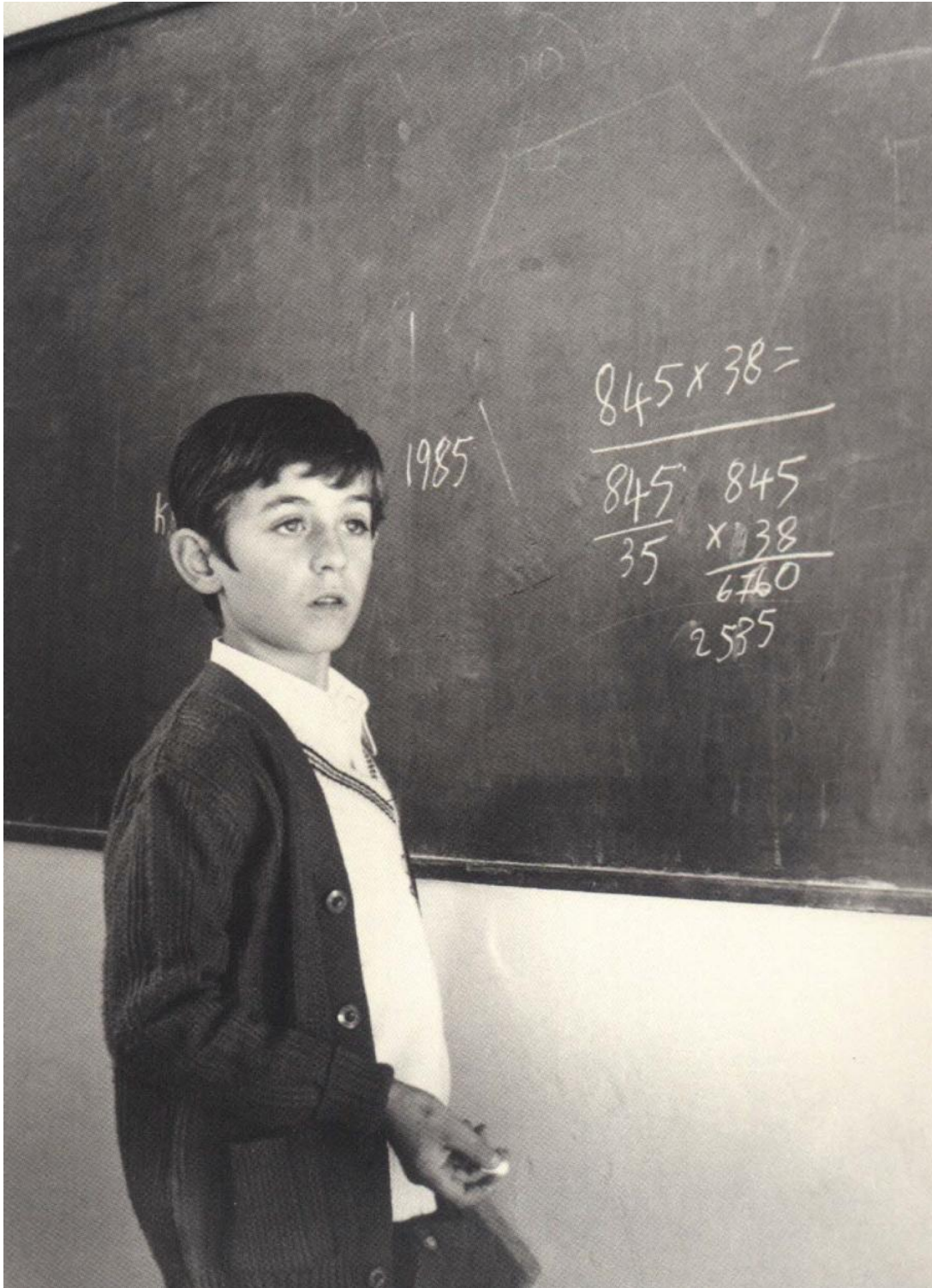

Ανδρέας Λασκαράτος, «Ο κακός μαθητής»:
πορτρέτα μαθητών χτες και σήμερα

Επιμέλεια: Βενετία Αποστολίδου

ΑΝΔΡΕΑΣ ΛΑΣΚΑΡΑΤΟΣ

Ο κακός μαθητής

*Η περιγραφή ανθρώπινων τύπων ανήκει στο γνωστό από τον 4^ο αι. π.Χ. λογοτεχνικό είδος «χαρακτήρες». Ο Λασκαράτος άρχισε τη συγγραφή του αυτή γύρω στα 1880 και το 1886 εξέδωσε στην Κεφαλλονιά συγκεντρωμένους τους χαρακτήρες του με τον τίτλο *Ιδού ο άνθρωπος*. Στο βιβλίο αυτό συνεξετάζονται 126 ανθρώπινοι τύποι-χαρακτήρες, τους οποίους δημιούργησε ο Λασκαράτος, παρατηρώντας με σατιρική διάθεση τα ήθη και τις αντιλήψεις των συμπατριωτών του.*

Εξαιρώ τον μαθητήν του Πανεπιστημίου. Τούτος υποθέτεται ενήλικος, και θαν έχει ακολούθως άλλη γνώση, άλλη διαγωγή. Εννοώ δε τον μαθητήν των κατωτέρων εκπαιδευτηρίων.

Τούτος, ως επί το πλείστον, δεν εννοεί και δεν εχτιμά την αξίαν της μαθήσεως. Πηγαίνει στο σχολεῖον, επειδή εσυνήθισε ἔως ἀπό νήπιον να πηγαίνει· επειδή οι γονεῖς του τότε θέλουνε να εξακολουθεῖ να πηγαίνει, και επειδή βλέπει που και τ' ἄλλα παιδιὰ πηγαίνουνε· ἀλλά στο σχολεῖον του γυρεύει κάθε ἄλλο, παρὰ να μάθει.

Ἡ κλάση¹ δι' αὐτόν εἶναι ἓνα εἶδος συνεταιρισμοῦ, ὅπου ἐντὸς ολίγου και αὐτὸς συνεταιρίζεται². Και επειδή σ' ἐκείνην τὴν ἡλικίαν τα αἰσθήματα και τα φρονήματα λίγο διαφέρουν μεταξύ των συμμαθητῶν, δεν θ' ἀργήσουνε συμφωνοῦντες να εὔρουνε πως οι εορτές, και κάθε ἄλλο που ἐλευθερώνει ἀπὸ τὴν ἀηδία του μαθήματος, εἶναι εὐτύχημα, και να συνομόνονται³, διὰ να υποχρεῶνουνε τους καθηγητὰς να εορτάζουνε.

Δεν φθάνει. Ἐντὸς του σχολαστικοῦ⁴ χρόνου τα εκπαιδευτήρια ἔχουνε διακοπές, κάποτε ἀπὸ πολλές ἡμέρες, και το καλοκαίρι μίαν ἀπὸ μήνες. Ο δε τοιοῦτος μαθητής, σ' ὅλες ὅσες διακοπές, δεν ἀνοίγει ποτέ βιβλίο.

Παρομοίως ὅταν ζημερώνει εορτὴ, δεν πιάνει μήτε τότε βιβλίο. Και πραγματικῶς, τι νόημα ἤθελ' ἔχει ἡ σπουδὴ του ἐκείνην τὴν βραδιά, ἀφού σκοπὸς τῆς σπουδῆς του δεν εἶναι ἡ προκοπὴ του, ἀλλά το να μπορέσει να πει το μάθημα, και μάθημα τὴν ἀκόλουθην ἡμέρα δεν εἶναι;

Επειδή δε, πηγαίνοντας εἰς το σχολεῖον, μόνος του σκοπὸς εἶναι να πει το μάθημα και ἀν δυνατόν να περάσει, κάθε ἀπάτη πρὸς τον καθηγητὴν του εἶναι χρήσιμη, και τὴ μεταχειρίζεται προθύμως.

Εἰς δε τες προετοιμασίες του διὰ τες εξέτασες τῆς χρονιάς, ο κακὸς μαθητής, ἀντὶ να βαλθεῖ να συνάξει με τον νου του ὅλες τες γνώσες, οπού εἰς τον σχολαστικὸν χρόνον ἀπόχτησε, και ναν τες οικειοποιήσῃ στον εαυτὸν του διὰ τῆς ἐπανελημμένης μελέτης, ετοιμάζει μόνον καλὰ κακὰ τα μέρη ἐκεῖνα, που σε κάθε βιβλίο νομίζει πιθανόν να εξετασθεῖ· και καλεῖ διὰ τὴν στιγμὴν τῆς εξε-

¹ κλάση: τάξη

² συνεταιρίζεται: συνεργάζεται με ἄλλους

³ συνομόνονται: συνωμοτοῦν

⁴ σχολαστικός: σχολικός, ιδιωματικὴ λέξη

τάσεως μαθητάδες φίλους του, οι οποίοι στεκόμενοι οπίσωθὲ του τον βοηθοῦν κρυφὰ στες ἀπόκρισες.

Με τούτον τον τρόπον ο τοιοῦτος μαθητὴς ἐλπίζει να περάσει. Ἀν δε αποτύχει, ... οὐ καθηγῆται τον ἀδικήσανε!

Ἀλλ' ο τοιοῦτος μαθητὴς ἀξαίνει⁵ ἀμαθῆς. Καὶ ὅταν εἰς ἀνδρικήν ἡλικίαν, εἶναι ἀνίκανος καὶ ἀνάξιος διὰ κάθε ἐργασίαν. Συγκαταλογίζεται⁶ με τους χυδαίους⁷ καὶ δεν ἔχει να προσμείνει παρὰ την ἀψηφισίαν⁸ των συμπολιτῶν του.

Ο καλὸς μαθητὴς

Ο καλὸς μαθητὴς, καὶ ἐννοῶ ἐπιμελὴς μαθητὴς, εἶναι ἐκεῖνος οποιῦ σπουδάζει, ὄχι διὰ να ξέρει να πει το μάθημα, ἀλλὰ διὰ να ἀποκτήσει μάθησιν. Μαθηταὶ δε τοιοῦτοι δυστυχῶς εἶναι λίγοι.

Ο καλὸς τούτος μαθητὴς, ἀντίθετον του κακοῦ μαθητῆ, θεωρεῖ κάθε μάθημα ὡς μερίδα πνευματικῆς θροφῆς, την οποιάν προσπαθεῖ ν' ἀφομοιώσει με την ψυχὴ του. Δεν τότε δικαίει⁹ ναν το μάθει · ἀλλ' ἀφοῦ το μάθη, το ἐξετάζει σαν ἀνατόμος εἰς ὅλα του τα μέρη, ποριζόμενος ἀπὸ αὐτὸ την ὅσο περισσότερην ὠφέλειαν.

Οὐ εορτῆς δεν εἶναι δι' αὐτὸν ἀφορμῆς να διασπιδάξει · ἀλλὰ ευκαιρίες να καταγίνεται ἐλευθέρως καὶ ἀνεμποδίστως εἰς τη σπουδῆ του. Μένει ἀμέτοχος εἰς τον συνεταιρισμὸν της κλάσεως. Γυρεῦει τη δουλειά του, δηλαδὴ τη σπουδῆ του · καὶ ἀδιαφορεῖ εἰς τες εορτῆς, ἐπειδὴ αὐτὸς τες κάμνει σπουδάσιμες.

Ο τοιοῦτος ἐπιμελὴς μαθητὴς εἶναι πάντα ἑτοιμος να δεχθεῖ ἐξέτασες. Καὶ ὅμως εἰς τες γενικῆς ἐξέτασες του σχολαστικοῦ χρόνου ἀφιερώνεται στη σπουδῆ, καὶ σπουδάζει ἀκαταπαύστως διὰ να ταχτοποιήσει στο πνεῦμα του τες γνώσες οποιῦ ἔλαβε μέσα στο χρόνο · να κάμει με αὐτῆς, εἰς κάθε κλάδον μαθήσεως, ἕνα σύνολο ταχτοποιημένο · το οποιόν θέλει εἶναι ἡ ὠφέλεια που του ἐπρόκυψε ἀπὸ τους κόπους του της χρονιάς ἐκείνης, καὶ μέρος της περαιτέρω του μορφώσεως, καὶ της μελλούσης προκοπῆς του.

Ο μαθητὴς τούτος, ὅταν εἰς ἀνδρικήν ἡλικίαν, θέλει ἔχει προκοπὴν, ἰκανότητα, ἡμπόρεσιν · καὶ θέλει εἶναι ποθητὸς καὶ ἐπιζήτητος εἰς ὅλα τα μέρη · ὥστε καὶ να μπορεῖ να ζει, ἀν του χρειασεῖ, με την προκοπὴν του. Ἐπειδὴ, «ὅποιος ξέρει, μπορεῖ!».

---

⁵ **ἀξαίνει:** μεγαλώνει

⁶ **συγκαταλογίζεται:** συναριθμᾶται

⁷ **χυδαῖοι:** ἐδῶ οὐ ἀγράμματοι, ἀνυπόληπτοι

⁸ **ἀψηφισία:** περιφρόνησι, ἀνυποληψία

⁹ **δικαίει:** ἀρκεῖ

ΠΕΤΡΟΣ ΤΑΤΣΟΠΟΥΛΟΣ

Οι ανήλικοι

Το μυθιστόρημα το οποίο είναι σε μεγάλο βαθμό αυτοβιογραφικό, αφηγείται τη ζωή και τις σχέσεις μιας ομάδας εφήβων στη δεκαετία του 1970 στην Αθήνα. Τους απασχολούν ζητήματα όπως το σχολείο και οι εισαγωγικές εξετάσεις στο Πανεπιστήμιο, οι ερωτικές τους σχέσεις, η πολιτική τους ένταξη. Ο αφηγητής σε κάποιο σημείο της πλοκής χάνει τον πατέρα του. Στο απόσπασμα σχολιάζει τα θέματα των εισαγωγικών εξετάσεων.

Κανέννας δεν υπολόγιζε τους Χετταίους. Για τους Αιγυπτίους μμμ –ναι μεν, μπορεί, αλλά... Δυο δεκαετίες είχε να πέσει ο Φαραώ. Φοίνικες; Πού ξέρεις καμμιά φορά; –μια σπόντα για το εμπόριο και το αλφάβητο... Καλά για τους Εβραίους ούτε να το συζητάς –πότε πέσανε για να πέσουνε φέτο; Αυτά είναι ξένα χωράφια, Εκκλησιαστική, για τους θεολόγους. Μπορεί μεν να εντάσσεται στο πρόγραμμα, αλλά έχει πέσει σε μεγαλύτερη αχρηστία κι απ' το ίδιο το Σύνταγμα! Τώρα, όσο προχωράγαμε Μινωικό πολιτισμό, Μυκήνες και τα λοιπά, πληθαίνανε και τα σίγουρα. Βέβαια, υπήρχανε και οι «καμιιάζι»: «πριν απ' τη γάθοδο των Δωριέων δε πέφτει τίποτα, άκουμε και μένα!» Και μεις μεν τους ακούσαμε, αυτοί, όμως, μόλις δοθήκαν τα θέματα κατάπιαν τη γλώσσα τους. Ποιος φανταζότανε τους Χετταίους; Παραβιάστηκε ωμά το εξεταστικό έθιμο, ρεζιλεύτηκε ο νόμος των πιθανοτήτων, εκτροχιάστηκε η καλοπιστία (σάμπως υπήρχε και ποτέ;) των διαγωνισμών. Μετά τους Χετταίους όλα είναι πιθανά. Επιστροφή στη βαρβαρότητα, ανταγωνισμός σκληρότερος κι απ' τον ανταγωνισμό του καπιταλισμού στην παιδική του ηλικία. Τρόμος πάνω απ' τα μαθητικά θρανία. Ακούς, οι Χετταίοι! Κι όμως: «τι γνωρίζετε για την πολιτική οργάνωση και τον πολιτισμό των Χετταίων;» Μάλιστα, κύριοι, οι Χετταίοι που όχι φαβορί δεν ήταν, αλλά ούτε καν αυτσάιντερ! Κι ας τολμήσει να βγει φροντιστήριο και να πει πως συμπεριέλαβε τους Χετταίους όχι στα εννέα SOS (ποια εννέα SOS, αστειεύομαστε;), αλλά έστω και στα είκοσι, στα τριάντα θέματα που πρέπει, ει δυνατόν, να διαβάσουμε απ' την Αρχαία. Όχι, θέλω να δω τώρα τι μούτρα θα κάνουνε κάτι κύριοι που βγαίνουνε παραμονές και ξελαρυγγιάζονται: «εμείς έχουμε τα θέματα» κι «εμείς έχουμε τα θέματα»... Τους Χετταίους πού τους έχουνε;

Άσε το άλλο. Τι μακελειό ήταν αυτό. Η σφαγή των νηπίων. Σεπτίμιος Σεβήρος. Ποίος τον Κύριον οίδε και... Ήτανε που θα μπαίνανε οι Γράκχοι κι ο Καισαράς, κύριε Θωμά. Ήτανε που ο Αύγουστος κι οι Αντωνίνοι... Πάνε τέσσερις μονάδες με τους Χετταίους. Βάλε άλλες τέσσερις με το Σεβήρο. Ξεκινάς με προοπτική το δώδεκα. Ε, διάολε –και ξεκοιαλισμένη νάχεις, που λέει ο λόγος, Βυζαντινή και Νεώτερη (που, μεταξύ μας –ποιος κάθισε να διαβάσει Βυζαντινή;), όλο και κάτι θα ξεχάσεις-δε θα ξεχάσεις; «Γιατί ξεκίνησε ο Υψηλάντης την Επανάσταση απ' τις παραδουνάβιες... και γιατί απέτυχε;» Ξεκίνησε γι' αυτό, απέτυχε για κείνο. Θα ξεχάσεις το Πατριάρχη. Ή θα ξεχάσεις το Τσάρο κι αν δεν ξεχάσεις το Τσάρο, την εχθρότητα των ντόπιων θα την ξεχάσεις οπωσδήποτε! Να πως γίνεται το δώδεκα δέκα! Και σε θέλω σιράπα στα

μαθηματικά και να ποντάρεις στην Ιστορία. Σώνεσαι με είκοσι μονάδες; –δε σώνεσαι!

Δε λέω. Ο καθένας έχει τις αδυναμίες του. Εγώ προσωπικά είχα λόξα με το Πελοποννησιακό. Και δη Αλιβιάδης. Μεγάλος τζαναμπέτης! Και λέω να πέσει Αλιβιάδης κι ας καεί ο κόσμος όλος! Ο Αλιβιάδης, όμως, δεν έπεσε κι ο κόσμος προφανώς δε κήκε. Πέσανε οι Χετταίοι κι ο Πεισίστρατος. Κι από Νεώτερη Ευρωπαϊκή –συνέδρια, παρασυνέδρια, συνθήκες και κόντρα συνθήκες– δεν έπεσε τίποτα. Τους Χετταίους, εντάξει –κι εγώ τους άφησα παρθένους και αβεβήλωτους όπως τους βρήκα. Αλλά το Σεβήρο τον πέρασα μια φορά. Και κάτι έγγραφα, στρατιωτική νοσοτροπία και δε συμμαζεύεται. Μια μονάδα θα τη πάρω. Η νομοθεσία των Μακεδόνων φιλότιμες προσπάθειες –βάλε κι από κει δυο μονάδες για το μελάνι που ξόδεψα. Πεισίστρατος, δε μου ξέφυγε δασεία. Υψηλάντης μ' έφαγαν οι ντόπιοι –πόσο να σου κόψει. Πάνω από μιαιμιάμιση μονάδα δε μπορεί να μου κόψει! Κουτσά-στραβά, Ιστορία το δώδεκα-έντεκα μέσα στο νερό. Δε πήγαινα και για παραπάνω. Με διάβασμα εντατικό ουσιαστικά το τελευταίο μήνα, μ' όλα τα εννιάμερα, τα σαραντάμερα και τις υπόλοιπες, ειδωλολατρικές ανοησίες πάνω απ' το κεφάλι σου, με τη μάνα σου να σε ξαποστέλνει μέρα-παραμέρα στο νεκροθάφτη για τη πλάκα που δεν εντοιχίστηκε στο τάφο και τα λάδια που δεν ανανεώθηκαν στη καντήλα, πού να πας; –θες να πας και παραπάνω; Άσε που από καιρού εις καιρόν η μάνα μου θυμότανε τον άντρα της, κι έβαζε κάτι κλάματα και γω δε μπορούσα να διαβάζω και δίπλα η μάνα μου να κλαίει, έτρεχα να της πω ένα καλό λόγο να τη παρηγορήσω, αλλά πού αυτή, σα τα προεκλογικά μεγάφωνα, ή θα σταμάταγε μόνη της ή δε θα σταμάταγε καθόλου. Είχαμε και ψώνιο καθηγητή στο φροντιστήριο, να μας ζαλίζει με τις δομές, τις υποδομές και τις οικοδομές της Ιστορίας! Και να του λέμε εμείς: «άνθρωπε του Θεού, προχώρα στα γεγονότα, ξεκαθάρισε τα SOS κι άσε τις δομές γι' αργότερα!» Και να μας λέει αυτός: «Έτσι δε φτιάχνουμε παιδεία. Με τα SOS και τις παπαγαλίες δε βγαίνει τίποτα. Σκοπός σας δε πρέπει νάναι να θυμάστε κάποιες ιστορικές ημερομηνίες, σκόρπιες και μπουρδουλωμένες, κάποιες μάχες και κάποιους πολιτισμούς ουρανοκατέβατους, σκοπός σας πρέπει νάναι ν' αρχίσετε να καταλαβαίνετε την Ιστορία». Και μεις του απαντάγαμε: «Σκοπός μας είναι να μπούμε στο Οικονομικό και για να μπούμε δε χρειάζεται να καταλαβαίνουμε την Ιστορία. Δε θα μας ρωτήσουν αν καταλαβαίνουμε ή δε καταλαβαίνουμε. Θα μας ρωτήσουν αν θυμόμαστε ή δε θυμόμαστε». Και τότε αυτός δεν έδινε συνέχεια στη συζήτηση, μονάχα ένα «δυστυχώς» ψέλλιζε, έσπαγε τη κιμωλία και γύρναγε στο πίνακα να γράψει.

[1980]

ΓΙΩΡΓΟΣ ΙΩΑΝΝΟΥ

Μετρημένα καρύδια

Γυρίζω από το σχολείο μου κατά τις 2 το μεσημέρι. Μόλις φάω, στρώνομαι να μελετήσω ξένη γλώσσα. Παίρνω και αγγλικά και γαλλικά. Μέχρι πέρσι μάθαινα αγγλικά μόνο, μα από φέτος με γράψανε και στα γαλλικά. Είναι καλύτερα να ξέρεις δύο ξένες γλώσσες παρά μία. Και ύστερα δεν πρέπει, λέει, ν' αφήσω στη μέση τα γαλλικά του σχολείου. Τώρα μάλιστα με την Κοινή Αγορά...

Κι εγώ συμφωνώ με όλα αυτά, και με ακόμη περισσότερα, αλλά πώς μπορεί να γίνει; Πηγαίνω, λοιπόν, μέρα παραμέρα στα αγγλικά και μέρα παραμέρα στα γαλλικά. Σύνολο · μέρες έξι. Μα, δεν φτάνει να πηγαίνεις μόνο εκεί, πρέπει και να διαβάζεις. Να γράφεις, να μελετάς, να κάνεις τις ασκήσεις σου. Εκτός αυτού πρέπει και να... πηγαίνεις. Να μεταβαίνεις, εννοώ, να διαθέτεις και για τον πηγαϊμό κάποιο χρόνο. Αφήνω, βέβαια, τον ερχομό. Κάθε απόγευμα, λοιπόν, 4-5, ξένη γλώσσα.

Μετά, αποκεί, τρέχω αγκομαχώντας για το φροντιστήριο. Αυτό αρχίζει στις 6. Πηγαίνω σ' ένα φροντιστήριο κάπως μακρινό, που σημειώνει όμως μεγάλες επιτυχίες. Αυτό το διάβασα κάποτε και στην εφημερίδα, σε μια διαφήμιση, όπου δημοσιευόταν κατάλογος μαθητών του φροντιστηρίου που είχαν πετύχει στις Ανώτατες Σχολές. Εκεί κάνω μάθημα δυο ώρες, αλλά δυο ώρες καθημερινά · φυσική, χημεία, μαθηματικά, τέτοια. Έκθεση δεν κάνω, θεωρούμαι καλός. Ο πατέρας μου όμως λέει ότι από του χρόνου θα με γράψει και σε ένα άλλο φροντιστήριο, όπου διδάσκουν μόνο έκθεση, μα είναι άσοι των άσων. Όλα τα ρητά, όλα τα γνωμικά, όλες τις παροιμίες, τις αφηρημένες έννοιες, προλόγους, επιλόγους, και κυρίως θέμα, σε όλα εκεί γίνεσαι ξεφτέρι. Αφήνω πια ορθογραφίες και σύνταξη, ώσπου να πεις ένα, τα ξέρεις. Φυσικά όλο επιτυχίες έχουν κι αυτοί. Αλλά ο πατέρας μου λέει και κάτι άλλο: Μόλις προχωρήσω στα γαλλικά, θα με γράψει και στα γερμανικά. Τρεις γλώσσες σήμερα είναι μεγάλο εφόδιο, λέει. Και δέκα γλώσσες είναι μεγάλο εφόδιο, αλλά τότε μαθαίνονται, σκέφτομαι εγώ.

Πάντως, αν καταλαβαίνω καλά από του χρόνου το πρόγραμμά μου θα είναι έτσι περίπου διαμορφωμένο: Από το πρωί ως το μεσημέρι σχολείο, το απομεσήμερο διάβασμα ξένων γλωσσών, μετά παρακολούθηση ξένων γλωσσών, ύστερα φροντιστήριο φυσικής και μαθηματικών, κατόπι φροντιστήριο έκθεσης και μετά κατά τις δέκα το βράδυ γυρισμός στο σπίτι για να φάω κάτι και να κοιτάξω επιτέλους τα μαθήματά μου. Και ευτυχώς που δεν είμαι κορίτσι, γιατί θα με είχανε γράψει και στο μπαλέτο.

Αλλά πόσο μπορεί να διαβάσει κανείς έτσι; Δυο δυόμιση ώρες το πολύ, μετά αρχίζει το νύσταγμα. Και να κάθομαι πάνω από το βιβλίο, δεν καταλαβαίνω τίποτε. Μα μήπως μόνο αργά το βράδυ δεν καταλαβαίνω; Πολύ φοβούμαι ότι έχω αρχίσει να μην καταλαβαίνω και τις άλλες ώρες. Δεν μπορώ να καταλάβω πώς τα καταφέρνουνε μερικοί συμμαθητές μου. Και στα μαθήματα κα-

λοιί, και στον αθλητισμό στην εντέλεια. Εγώ δεν ξέρω τίποτε άλλο παρά μόνο όσα ανάφερα, αλλά εδώ που τα λέμε, όχι καλά κι αυτά.

Μα μήπως στις ξένες γλώσσες είμαι καλός; Μισά και κολοβά κι εκεί τα παρουσιάζω. Ούτε τις ασκήσεις όλες, ούτε τις ερωτήσεις όλες, ούτε στα προφορικά καλός. Βαρέθηκα πια να στραβομουτσουνιάζουν οι δάσκαλοι και να μου λεν τα υπονοούμενά τους.

Όσο για το φροντιστήριο, έχω χάσει την επαφή, δεν καταλαβαίνω τι λένε. Αφού δεν μελετώ καθόλου, πώς να τους παρακολουθήσω; Ο καθηγητής εκεί πολύ καλός –απέξω και ανακατωτά τα ξέρει– μου είπε μια μέρα: «Κάθισε εδώ, κάτι θα μείνει. Κάποτε θα τα μάθεις». Στεναχωρήθηκα, αυτός ο υπαινιγμός καθόλου δεν μου άρεσε, και μου ήρθε να του πω «Κύριε, σας παρακαλώ, στους γονείς μου να τα πείτε αυτά, που εννοούν, να μου τα μάθουν όλα μαζεμένα». Έχουν κάνει για μένα ένα σχέδιο και δώστου. Κι αυτό κι εκείνο και τ' άλλο.

Στοργικοί γονείς, το αναγνωρίζω και τους αγαπάω, αλλά απορώ πώς δεν καταλαβαίνουν ότι δεν είναι δυνατό να μάθω όλα αυτά τα πράγματα. Κι εγώ το βλέπω ότι είναι εντελώς απαραίτητες οι ξένες γλώσσες, όχι όμως όλες μαζί αυτή τη στιγμή, γιατί και θα κουραστώ και δεν θα μάθω.

Κι εγώ επίσης συμφωνώ ότι πρέπει να πετύχω σε μια Ανώτατη Σχολή, να σπουδάσω κάτι. Αλλά όχι να έχω παρατήσει ουσιαστικά το σχολείο, όπου παίρνεις μια γενική μόρφωση, από την πρώτη Λυκείου και να θεωρώ ως πρώτο και κύριο το φροντιστήριο.

Καλοί και χρυσοί είσαστε –προπαντός χρυσοί– αλλά το σχολείο είναι άλλο πράγμα. Δεν μπορώ να σας το πω αλλά το νιώθω. Από μικρό παιδί μ' έβαλαν στα φροντιστήρια να σιέφτομαι πάνω σε δυο τρία πράγματα σαν κανένας ειδικός και να αγνωώ όλα τα άλλα. Αυτή η λατρεία της επιτυχίας μ' αηδιάζει. Και ζηλεύω, ζηλεύω πολύ, αυτά τα παιδιά που βαδίζουν με σιγουριά και μέτρο.

Οι δικοί μου όμως δεν παίρνουν από λόγια. Όποτε έκανα να τους τα πω, αγρίεψαν άσχημα. Δεν ξέρεις, μου λένε, δεν ξέρεις εσύ πόσο δύσκολη είναι η ζωή. Πρέπει να μπεις οπωσδήποτε στις Ανώτατες Σχολές · Πολυτεχνείο, Ιατρική, Φαρμακευτική, Χημεία...

Από τώρα με πιάνει σύγκρου, για το τι έχω να τραβήξω, όταν θα έρθει εκείνη η ώρα. Μου έρχεται να τους πω · κι αν μπω στις Τεχνικές Σχολές, τι πειράζει; Άσχημα ζει ο τάδε, ο τάδε και ο τάδε; Αλλά πού μπορώ να τα πω αυτά; Η μάνα μου είναι ικανή να λυποθυμήσει. Αλίμονό μας, αν πάω σε Τεχνική Σχολή. Οι φιλενάδες της θα μας κάνουν κοινωνικό αποκλεισμό, ιδίως εκείνες που τα παιδιά τους μπήκαν σε Πανεπιστήμια, έστω και σε κάτι ξένα, της καιιάς ώρας.

Βέβαια δεν ζηλεύω αυτούς που χαζεύουν μέρα νύχτα στην τηλεόραση, στους σινεμάδες και στις βόλτες, αυτοί είναι το άλλο άκρο, μα τους άλλους, αυτούς τους μετρημένους, τους ζηλεύω. Εγώ ούτε αθλητισμό κάνω, ούτε γενικότερο κατατοπισμό έχω, ούτε και καμιά ψυχαγωγία προφταίνω. Έχω σκεβρώσει «ψυχή τε και σώματι», όπως μας έλεγε ένας καθαρευουσιάνος καθηγητής. Θέλω να προσέξω τον εαυτό μου, να βρω κάπως το δρόμο μου, και δεν μπορώ.

Το κακό είναι πως ούτε και σ' αυτά που ασχολούμαι είμαι καλός, για να 'χω τουλάχιστο αποκεί μια ικανοποίηση. Στο σχολείο, είμαι βέβαιος, πως θεωρούμαι πολύ μέτριος μαθητής και είναι σωστή η τοποθέτηση που μου κάνουν. Τι περιμένεις από τόσο λίγο διάβασμα και μάλιστα νυσταλέο; Τα βιβλία του σχολείου σχεδόν δεν τα ανοίγω πια. Διαβάζω μόνο «βοηθήματα», τυφλοσούρτες, όπως τα λένε, που σου τα 'χουν όλα έτοιμα, μασημένα, για να μπορέσω να προφτάσω. Τα σχολικά βιβλία θέλουν κόπο, κάποια έρευνα, γύρισμα αποδώ κι αποκεί, ενώ με τις περιλήψεις, τις λύσεις, τις απαντήσεις, τις μεταφράσεις, τα διαβάζεις όλα πολύ εύκολα. Θα μου πεις, βέβαια, τι μαθαίνεις, τι ωφελείσαι; Πάντως, είσαι εντάξει κι αυτό έχει κάποια σημασία. Μερικοί όμως καθηγητές, και μάλιστα οι καλύτεροι, ξινίζουνε τα μούτρα τους, όταν του τα λες από βοηθήματα. Και τελικά, ενώ τους τα είπες, σου βάζουνε μικρό βαθμό. Αυτοί θέλουνε διάβασμα, διάβασμα από το σχολικό βιβλίο, κι αν είναι δυνατό και παραπάνω από το σχολικό βιβλίο. Και ποιος δεν το θέλει; Όμως πώς να προφτάσω;

Αχ, πολύ βαρύς φέτος ο χρόνος. Κι εγώ νιώθω πολύ βαρύς, βαρύς και βαραιοστημένος. Θα ξενοιάσω άραγε κι εγώ, έστω για λίγο κάποτε, σαν παιδί που είμαι;

[1982]

